

Statsrådet Palmes anförande
1 maj 1969 i Hälssingborg
och Malmö

MANUS - med reservation för
ändringar.

Får publiceras tidigast
1.5.69 kl. 15.00.

K. Palmé

*Swilla Emil,
Mecerys L. Olof Palmé,
Karlsten Sten Arvidson (304),
Punkthög Lars Nylander,*

Den första maj är en högtidsdag. Starkt upplever
vi traditionen, sambandet med tidigare generationer
i arbetarrörelsens strävan, det oföränderliga i
arbetarrörelsens grundläggande idéer.

Den första maj är också en internationalismens dag.
Vi talar om internationell solidaritet, stundom med
en ton av ljus förhoppning. Men det sker, år efter år,
mot bakgrund av en till synes oföränderligt mörk bild
av tragik och lidande i världen.

1968 minns vi för Tjeckoslovakien och Vietnam, för upproren i fattigkvarteren och bland slumbefolkningen, vi minns det som de våldsamma demonstrationernas och de politiska attentatens år.

1969 ger samma bild av krig, kriser, oro och våld.

Så har den generation som är fostrad i det kalla krigets värld vant sig att leva med terrorbalansen, vant sig vid den ständiga oron, upplevt kunskapen om svälten, sjukdomarna och fattigdomen i världen som en del av sin tillvaro.

W. E. C. Palmes

Ändå finns det vissa drag i ~~Vår upplevelse~~ ^{Arbetslivet} som vi inte lika starkt upplevt förut, tendenser i människors reaktioner som ger de senaste åren sin särprägel och som bär in i 70-talet.

Det första är att vi har fått ett allvar och en intensitet i samhällsdebatten som hör ihop med en allt starkare känsla av att vi alla hör samman. Gemenskapen gäller inte bara vårt eget samhälle och vår egen kulturkrets utan hela mänskligheten. Vi talar om bristen på kommunikation mellan människor. Men vi lider av vad någon kallat överkommunikation.

Det finns knappast en plats på jorden som inte kan nås på ett par timmar med jetflyg, på ett par minuter med en interkontinental robot, och på några tiondels sekunder med etervägor. Vi får i vardagsrummet direkta meddelanden från månens närhet. Vad har drivkraften varit för dessa framsteg på kommunikationens ^{från} ~~område?~~ Vi vet att det i hög grad varit en militär ansträngning, en strävan från supermakternas sida att finna effektivare medel till ^{världens} förgörelse. Svaret från vanliga människor i alla länder har varit allt starkare krav på rimligare former för samlevnad mellan nationer och grupper, på en vidare gemenskap mellan människor.

Det är främst ungdomen som går i spetsen för detta krav på gemenskap. I den meningen är dess protest en konstruktiv, skapande kraft. Och vi måste minnas att när vi talar om samlevnad mellan nationerna är det de som idag är unga som en gång måste leva samman.

Det andra är att vi allt starkare upplever klyftornas och de sociala motsättningarnas betydelse. I första hand ser vi den enorma, växande klyftan mellan rika och fattiga nationer i världen. Men dessa klassklyftor mellan nationerna har kommit oss att klarare urskilja de sociala motsättningarna inom de relativt välmående

industriländerna. Välputsade fasader i de rika nationerna har rämnat. Djupa klassklyftor och bristande solidaritet kan komma till synes välbärgade och stabila demokratier att framstå som bräckliga korthus.

Och med dessa tingens tillstånd låter sig människorna inte längre nöja. De förtryckta kräver rättvisa, de fattiga solidaritet, de eftersatta makt och inflytande. Många blir därav förfärade och vill förskansa sina privilegier bakom slagordet lag och ordning. Men egentligen är den oro som förmärks i långa stycken ett sundhetstecken. Bönderna i Vietnam, negerbefolkningen i Amerikas slumområden, arbetarna i Paris ^{har} ju inte

Palm Proq

skapat problem. De har först och främst blottat, avslöjat problemen, skärande missförhållanden som faktiskt existerar.

Viljan till gemenskap, strävan till utjämning, kravet på medinflytande - det är för oss välkända önskemål. De står i samklang med den demokratiska socialismens grundläggande idéer.

Kan de förverkligas? Kan man förvänta sig att utvecklingen ens kommer att gå i den riktningen? Säkert är att vi intet får till skänks. Det finns inga automatiska krafter eller enskilda personer

som på något mirakulöst sätt ordnar allt till det bästa. Det kommer helt att bero på folkens egna och medvetna ansträngningar.

Och det är inte att förvåna om många känner oro inför framtiden.

Oron gäller den internationella utvecklingen.

Ett litet land som Sverige har små möjligheter att påverka utvecklingen. Men neutraliteten och litenheten dömer oss inte till tystnad och passivitet. Vi har en förpliktelse att efter måttet av vår förmåga medverka i fredssträvanden, t.ex. i Förenata Nationerna

och i nedrustningsförhandlingarna. Och vi har en självklar skyldighet att hävda de små nationernas rätt att själva forma sin framtid. Därför har vi hävdat att det vietnamesiska folket har rätt till nationellt oberoende och social frigörelse. Därför protesterade vi mot okkupationen och förtrycket i Tjeckoslovakien. Visst fanns det de som ogillade vår manifestation för det tjeckiska folket. Visst fanns det de - inklusive diverse borgerliga partiledare - som ogillade att vi stödde kraven på ^{independent} fred och frihet för Vietnams folk. Men inga av dessa grupper vann stöd hos den överväldigande majoriteten av det svenska folket. Neutralitetspolitiken bestämmer vi själva.

De som i Sverige angripit den socialdemokratiska regeringens utrikespolitik förmådde inte vinna folkets förtroende. Här i Sverige är de numera tysta. Egna synpunkter framför de inte längre. Istället hänger de vid läpparna på företrädare för andra nationer för att om möjligt finna uttryck för missnöje med Sveriges utrikespolitik. Det inrikespolitiska syftet är uppenbart. Till dem vill jag säga: Vi behöver inte skämmas när vi företräder det svenska folkets uppfattning i centrala utrikespolitiska frågor. Vi behöver inte fly undan i beklaganden på utländsk botten för vår inställning till de fattiga folkens frigörelse och till humanitetens principer.

ten, skapa liv på konstgjord väg, göra ingrepp i arvmassan och mycket annat. Nationalinkomsten fördubblas och mer. Så kan teknikens framsteg formas till bjärta framtidsvyer om en ny och skön värld.

Ändå vägrar den rätta utvecklingsoptimismen att inställa sig. Ändå griper oron omkring sig. Ty man frågar sig samtidigt: Vad blir konsekvensen för enskilda människor?

Frågan är berättigad. Ty ett har vi lärt oss av de senaste årens utveckling i världen. Stigande produktion och formell demokrati är inte någon garanti för ett bättre samhälle. Tekniken är framstegens förutsättning. Men endast om den nyttjas till människors

tjänst. Försummar vi detta kan vackra teknokratiska kurvor bli kurvor mot ökad omänsklighet i framtidens samhälle.

Låt mig ta några exempel.

Stora företag är ofta effektiva. Mindre enheter försvinner. Men därmed försvinner arbetsplatser. Finns det nya istället? Maskiner ersätter människan - i verkstäder, på kontor, vid ritbrädet. Maskinen inställs och människan friställs. Och i alla världens industriländer ställs frågan: hur går det för dem som är äldre, för dem som bor på avlägsna orter,

Hur blir mina möjligheter den dag jag ersätts?

Hur många människor skall offras under hjulen på framstegens vagn, på det att de flesta av oss skall få det bättre?

Svaret kan bara ges av oss alla gemensamt, det är betingat av vår förmåga till praktisk solidaritet. Arbetsmarknadspolitik, lokaliseringspolitik, investeringsbank, näringspolitik, omskolning - det är långa och tekniska ord. Men de rymmer det konkreta uttrycket för en solidaritet i syfte att skapa trygghet. De visar samhället, d.v.s. vi alla gemensamt, i arbete för att ge sysselsättning och trygghet åt alla.

Under lågkonjunkturen i fjol och förfjol hade vi i Sverige avsevärt lägre arbetslöshet än nästan alla andra industriländer. Det var ingen slump. Det berodde på att vi under de goda åren steg för steg hade skaffat oss verktygen för en effektiv sysselsättningspolitik. De verktygen gav arbete åt 100.000 människor som annars gått arbetslösa. Det var inte bara en framgång för vår ekonomi. Det var framför allt en framgång för den solidaritet inom samhället, som är den helt avgörande förutsättningen för att vi skall kunna betrakta teknikens strukturförändring icke som ett hot mot enskilda människor utan som en möjlighet till gemensamt framåtskridande.

En gång sa' de konservativa: Varför talar ni socialdemokrater så mycket om utjämning? Låt produktionen stiga, så får alla det bättre. Så bra får vi det då att fördelningen av hävorna blir ointressant. Låt marknaden styra till välgång och välstånd för alla. Men marknaden skapar inte rättvisa om den lämnas åt sig själv. Och fördelningen blir inte automatiskt jämnare, därför att det finns mer att fördela. Det finns tvärtom en uppenbar risk att klyftorna mellan grupper och människor blir större, att gamla privilegier segt lever kvar och nya skapas, att andra grupper halkar efter i utvecklingen och

att därmed de sociala motsättningarna ökar. Bevisen för en sådan utveckling är i många länder alltför tydliga.

Arbetarrörelsen demonstrerar idag under parollen "Ökad jämlikhet". Den kommer inte till stånd av sig själv. Det krävs ett målmedvetet arbete från samhällets och de fackliga organisationernas sida med insatser på många olika fält för att få till stånd den utjämning vi eftersträvar. Vi kan inte lova några genvägar. Men vi måste kräva solidaritet.

Will vi sänka skatterna för de låga inkomsttagarna

År måsten annan från hundra att ta på sin en kind

börda.

Vill vi ge de vuxna möjlighet till en utbildning som de inte fick chansen till när de var unga - och överväldigande rättviseskäl talar för en sådan satsning - då måste vi vara beredda att hålla igen när det gäller den fortsatta utbyggnaden av ungdoms-utbildningen.

Vill vi ge vård åt de gamla och sjuka, stöd till de handikappade, bostäder åt de stora ungdomskullarna o.s.v. - då får man låta bli att förespegla allmänna skattelättnader.

Lyckas vi inte genomföra en medveten utjämningspolitik då får vi ett samhälle präglad av slitningar, orättvisa och tristess. Lyckas gör vi endast om solidariteten blir en praktisk medmänsklighet och gemenskap.

Länge var människan utlämnad åt naturens krafter. Tekniken har gett henne chansen att skapa sin egen miljö. Men denna nyvunna makt används i allt högre grad till att lorta ner och förpesta det som naturen har givit. Och staden - denna människans skapelse - riskerar att bli alltmer omänsklig.

Nyligen besökte jag Latinamerika. Rio är en vidunderligt vackert stad. Bergen, havet och arkitekturen smälter samman till en enhet. Särskilt på avstånd. Mitt i staden finns de s.k. "Favelas", d.v.s. stora slumområden. I den jag besökte bodde 70.000 människor - i usla brädskjul med säckväv för dörröppningen. Vatten hämtade de i plåtburkar i en pump. Sanitära anläggningar saknades. Det fanns en läkare, på fritid. Ingen skola för barnen. Några flyttade till nybyggda områden utanför staden. Men de hade inte råd. Ty bussbiljetten tog halva lönen, för den som till äventyrs hade arbete. Så fortsätter de att leva och svälta i slummen. Så ser det ut i stad efter stad

i de fattiga länderna i Asien, Afrika, Latinamerika.

Fruktansvärda är städernas problem även i världens rikaste land - USA. I New York uppbär 1 miljon människor socialunderstöd till en kostnad av 8 miljarder kronor. Slumområdena växer. Och där jäser det av människors förtvivlan. Några städer har temporärt fått stänga sina skolor - av brist på pengar. Vad som saknas, säger man, är en känsla av gemenskap. Var och en resonerar, enligt borgmästaren i en av de större städerna så här: "Åt skogen med alla andra, jag vill värna mitt och de mina." /~~Och han vill inte betala skatt för att ge pengar till förbättringar.~~

O
På
3 1/2

Ännu ett uttalande: "Miljonären som äger en fabrik och sänder upp sot i luften gör detta därför att han inte vet vem Du är och inte anser att han behöver handla som om han brydde sig om det. Han har ingen känsla av gemenskap. Han är precis likadan som det halvtokiga barnet som rycker väskor i ghettot." Den som sagt detta är ingen "vänsterrviden" revolutionär. Det är Daniel Moynihan, numera President Nixons förnämste rådgivare på inrikespolitiska frågor.

Och är vår arbetsmiljö människovärdig? Det verkar tveksamt när man finner att 80 % av LO:s medlemmar anser att det finns hälsorisker i deras arbete och

och arbetsmiljö, och när man finner att flertalet av de IO-medlemmar~~na~~ som omplaceras inom sitt företag - och det är mer än var femte - anser att omplaceringen medfört försämringar: lägre lön, sämre arbetslokaler, ökad psykisk belastning.

Pro aldrig att det sker av sig självt - i vårt land eller i något annat land - en harmonisk teknisk och ekonomisk utveckling där alla får del av framåtskridandet. Vi får ingenting till skänks. Vet alltid att en god miljö för vanliga löntagare måste vara resultatet av en gemensam ansträngning, av en solidarisk samverkan för att tämja tekniken i människans

+ + + + +

Så kan riskerna radas upp. Risken för en kommersialisering av samhället och tillvaron. Risken för en maktkoncentration på ett fåtal enskilda händer, undandragen demokratisk kontroll. Och det är inga spöksyner, fantastier som lätt kan viftas undan.

De speglar en möjlig och dessvärre tänkbar verklighet.

Det vet människorna. Därför känner de oro.

Slutsatsen är enkel, men helt avgörande för vår framtid. Teknik och vetenskap är nödvändiga instrument för framstegen. Men de måste alltid underordnas de sociala målsättningarna om full sysselsättning, social trygghet, ökad jämlikhet, ett rikare ~~arbetsliv~~ ^{arbetsliv} och en vidgad demokrati. Det är inte tekniken som skall styra oss människor. Det är våra idéer och värderingar som

skall styra tekniken.

Då reser sig frågan: Vem fastställer de sociala målen och vem ser till att de förverkligas? Svaret är fortfarande enkelt: det måste vara folket, på demokratisk väg, i öppen debatt, med delaktighet för alla.

Men i det ögonblicket börjar de svåra frågorna. Samhället är komplicerat, svåröverskådligt. Den demokratiska förändringens väg kräver kunskap, ansträngning och framför allt tålamod. Vad har jag för möjlighet, frågar sig den enskilda människan måhända, att påverka utvecklingen, att ge mina tankar till känna, att vara delaktig när besluten fattas?

Och om känslan av vanmakt sprider sig, då skapas utrymme för dem som frestar med genvägar och frälsningsläror, bjuder möjligheter att enkelt fly från verkligheten.

Det finns de som vädjar till våra känslor av skräck och osäkerhet. Framtiden är oviss, säger man. Din tillvaro hotas av andra rasers eller fattiga människors krav på delaktighet. Världen är ond. Förändringen är ett hot. Därför är det bäst att slå vakt om det gamla, värna lag och ordning som ett hinder mot förändring, överlåta makten till den som av börd eller penninginnehav kan göra anspråk på den. Det är den reaktionära konservatismens väg.

Det finns andra som söker och tyr sig till frälsningsläror. Samhället måste kastas över ända. Revolutionen segra. Först därefter kan uppbyggnadsarbetet börja.

Det mödosamma praktiska vardagsarbetet och de vanliga demokratiska procedurerna fränkänns värde, framställs som en metod att slå blå dunster i ögonen på folk, manipulera dem. Eliten, med den högre insikten och *del* högre medvetandet måste ta ledningen, väcka människorna, få dem att inse sina verkliga intressen. Behjärtade tankar kan på den vägen leda fram till antidemokratiska tänkesätt.

Naturligtvis är drömmen om en våldsam revolution i vårt land i bästa fall en falsk romantik. Visst finns det länder och situationer där revolutionen blir ofrånkomlig, för att slå undan det olidliga förtrycket, den brutala sociala utsugningen. Men verkliga revolutionärer är tålmodiga människor.

De ser våldet som en sista utväg när alla andra är prövade. Ty de känner de offer som förestår. Och de vet svaret på frågan: Vad blir revolutionären dagen efter revolutionen? Jo, knegare och reformist. Ty då måste det fredliga uppbyggnadsarbetet begynda.

Vi socialdemokrater söker inga genvägar och vi tror inte på frälsningsläror.

Vi vet att vi ingenting får till skänks.

Det vi kan bjuda är demokratins vardagsarbete.

Drivkraften är visionen om ett samhälle, präglad av jämlikhetens och solidaritetens idéer. Men framstegen når vi endast steg för steg, alltid med ansträngning, ofta med möda.

Vår styrka är att vi kan hänvisa till att den demokratiska reformismens metod ger resultat. Vi har i praktisk gärning kunnat visa det sociala framstegets möjlighet.

På kort sikt ter sig förändringen måhända inte stor, men i perspektiv blir den ganska dramatisk.

Låt mig ta några enkla exempel.

Under 60-talet bygger vi mer än 850.000 bostäder.

Det torde vara ~~in~~^{ca} 3 miljoner människor som därmed flyttat in i nya hem.

Sedan 1960 har statens utgifter för socialpolitiken ökat från 7.000 till 24.000 miljoner kronor. Bakom siffrorna gömmer sig realiteter. Det är 100.000-tals gamla, handikappade, sjuka, barnfamiljer som därmed fått uppleva en för dem oerhört påtaglig ökning av välfärd och trygghet. I januari 1960

betalade företagen in de första avgifterna till den allmänna pensionsfonden. Idag uppgår fonderna till 25 miljarder kronor och 10.000-tals människor uppbär pension.

Vår skola är idag en helt annan än för tio år sedan. Idag är grundskolan genomförd i hela landet. För 10 år sedan fanns den bara som försöksverksamhet.

I år har vi utbildningsplatser som motsvarar 85 % av 17-åringarna i ~~en~~ yrkesskola, fackskola eller yrkesskola. 1960 fanns det inte ens hälften så många.

1960 var utgifterna för u-hjälpen 75 miljoner. I år

170 miljoner

1960 var utgifterna för arbetsmarknadspolitiken 500 milj. och då betraktades vi internationellt som ett föregångsland. I år är de 2.000 miljoner. Det ger en helt annan styrka i värnet av den fulla sysselsättningen.

Så kunde uppräknningen fortsätta. Men det räcker.

Ty lärdomen är helt enkelt denna. Vi riktar idag blicken framåt, pekar ut alla de brister och ofullkomligheter som råder i vårt samhälle. Jag har också i detta anförande främst uppehållit mig vid de risker och svårigheter som möter i framtiden som en följd av den tekniska utvecklingen. Men vi är beredda att ge

oss i kast med bristerna, ta itu med svårigheterna. Ty vi har fått chansen att visa vad en väldig folk-rörelse förmår uträtta när den får möjlighet till handling. Det ger självförtroende, men också ödmjukhet inför uppgiften.

Demokratiens framgång beror inte på slumpen. Den bygger på bestämda förutsättningar. Den beror naturligtvis framför allt på enskilda människors arbetsinsatser och duglighet på vitt skilda fält. Men politiken har en avgörande roll. Låt mig nämna några av dessa politiska förutsättningar och därvid

Olof v. Wilhelm d'Arbores 1881
34.
också anständigtlvis säga några ord om de borgerliga.

För det första: Vi har fört en fast och kärv ekonomisk politik. Ofta har det inneburit en på kort sikt impopulär åtstramning. Men det har lönat sig. Produktionen har stigit snabbare än någonsin. Näringslivet har hävdat sig väl på den internationella marknaden. Vi har hittills undgått att dras in i de kriser främst på betalningsbalansens område, som härjat i så många industriländer.

En kärv ekonomisk politik kan te sig föga fantasi-eggande. Men minns då att den första förutsättningen för en radikal politik är att man har en stark ekonomi. Den medger en självständig ekonomisk politik även för ett litet land som är starkt beroende av utrikeshandeln. Den gör det möjligt att föra en kraftfull reformpolitik.

Det är tack vare den ekonomiska politik som Gunnar Sträng med en sådan envishet och sådant tålamod bedrivit som vi under 60-talet kunnat föra en sysselsättningspolitik och fått uppleva en reformperiod som torde sakna motstycke i något annat land.

Den politiken har vi fått föra i kamp med en ohämnad löftespolitik från borgerlig sida, med krav på högre utgifter och lägre skatter som ständigt återkommande kännemärke. Men dessa löften har inte varit trovärdiga.

Till ^{Arbetarrörelsen} deras oerhörda förväning har de därför inte kunnat locka människorna.

För det andra: Arbetarrörelsen har kunnat visa den slagkraft som endast enighet kring de grundläggande idéerna och de bärande handlingslinjerna kan ge.

Den fasta grunden har varit samarbetet mellan den fackliga och politiska arbetarrörelsen. Dess betydelse upplevde vi inte minst vid utformningen av det näringspolitiska programmet och under fjolårets valrörelse.

Socialdemokratien har i riksdagen haft tillräcklig styrka för att genomföra sina förslag. Denna samling kring det väsentliga har icke hindrat en oerhört livlig diskussion inom våra led. Den debatten kan vi inte undvara, som livgivande stimulans. Där meningarna bryts stakas framtidslinjerna ut. Samtidigt vet vi att vi i de avgörande ögonblicken måste stå enade.

Denna vår enade slagkraft oroar de borgerliga. Ty de vill ju själva så gärna enas - i teorin. Det kryllar av samlare på den borgerliga kanten. Denna borgerliga samling har nu fortskridit så långt

att deras ledande politiker i riksdagen börjat kalla
varandra för ⁺tuppsyckling.

När de själva inte förmår samla sig kring en ideologi
och ett program måste de uppmuntra sig själva med tal
om socialdemokratisk splittring. Det behövs numera
bara att ungdomsklubben i Skråmüllenuk vid ett möte
proklamerar "ned med storfinanssen" för att hr Wedén
skall sammankalla sin partistyrelse och i ett till-
stånd av högggradig upphetsning förklara att vänster-
extremisterna nu gör sig breda inom den djupt splitt-
rade socialdemokratin. Det är klokt av hr Wedén att
ha respekt för den socialdemokratiska ungdomsrörelsen.

Men han bör i all rimlighet namn hålla sig på jorden.

1 Socialdemokraternas utmaning
i den senaste valet
ett som vilde vara stort
framgångarna. Och det
skulle inte vara på sin
sida

För det tredje: Vi har byggt politiken på en samhälls-
syn, på visionen om ett frihetens och jämlikhetens
samhälle. Visst ligger utopierna långt före verklig-
heten. Men det har ändå i stort sett funnits en sam-
klang mellan idéer och gärning.

De borgerliga har sökt rida spärr mot våra idéer.
ATP framställdes som förtryck, den offentliga sektorns
ökning som ett hot mot friheten. Hade vi följt deras
krav att statsutgifterna inte fick öka snabbare än
produktionen hade 60-talets reformarbete varit omöj-
ligt. Ty statsutgifterna som var 17 miljarder 1960
är 42 miljarder i år. De framställde näringspolitiken

och utjämningen som ett hot, som någonting ägnat
att skrämma medborgarna.

De borgerliga har tappat förtroende hos människorna
därför att deras idéer tett sig föråldrade, deras
praktiska förslag konservativa. Det är det centrala
i 60-talets politik.

Istället för att diskutera detta grundläggande för-
hållande jagar högern och folkpartiet syndabockarna.

Först kastade sig folkpartiet över halmhattarna och ungdomen. Halmhattar realiseras numera billigt. Denna förföljelse har nu gått så långt att ~~Mr~~ Ahlmark fått beväpna sig med leksakspistoler ^{Handskat Perseus 42} för att försvara sig mot partiledningen.

Sedan kom högern på att man hade öfel namn. Moderata samlingspartiet blev det - insamlingspartiet sa' någon. Men alla vet att det är precis samma gamla höger som förut.

Så skylldede man på Sveriges Radio. Nu har en vetenskaplig undersökning konstaterat att det inte finns någon grund för beskyllningarna mot Sveriges Radio

i partiet. Därav engagerades våra medlemmar. Det var deras idéer, deras upplevelse av verkligheten som blev bestämmande för partiets uppläggning av valrörelsen. Och vi som gick ut till kamp för partiet kunde känna självförtroendet att de idéer och förslag vi förde fram var förankrade i den vardagliga erfarenheten hos enskilda människor. Dialogen inom rörelsen vidgades till allt vidare kretsar och förvandlade valrörelsen till ett möte med människor. Det är samma grundläggande tankegång som nu kommer till uttryck när tiotusentals människor i rådslagsgrupper diskuterar vägar till ökad jämlikhet.

Lärdomen av detta sträcker sig långt utöver en enstaka valrörelses erfarenheter.

Politik är inte något främmande hokus-pokus, ett tekniskt finsnickeri för specialister och experter. Politiken är åtkomlig, möjlig att påverka för var och en. Ty ytterst beror besluten på värderingar och idéer, där ingen elit kan åberopa privilegier och högre visdom.

Därav följer också detta: Vi behöver aldrig bli värn-
lösa offer för anonyma krafter som styr vår framtid.

Väl är det alltid svårt att förändra verkligheten.

Det krävs ansträngning och tålamod, gemenskap och solidaritet. Men steg för steg skall segern bli vår.

Ne
På den svenska
kvarn
hålls
hålls
hålls
hålls